

УСЛОВНОТО ОСЪЖДАНЕ В БЪЛГАРИЯ. ПОНЯТИЕТО ИЗПИТАТЕЛЕН СРОК И НЕГОВОТО ЗНАЧЕНИЕ В НАКАЗАТЕЛНОТО ПРАВО

Ренета Иванова Данъовска, студентка 4 курс , програма “Право”

The subject of the following report is The issue of suspended sentence in Bulgaria, legal terms for the "probation period" and its importance for the criminal law. The student analyses the current legal organisation of these issues and comments on the main points of the "probation period". - za uslovnoto osajdane i izpitatelnia srok.

Институтът на условното осъждане отдавна е познат в българското наказателно право. На 31.XII.1903г. у нас е въведен “Закон за условното осъждане”. Негов първоизточник е френският закон за условното осъждане наречен “Loi de Ve`ranger” по името на сенатора, който председателства комисията по изготвянето и внасянето още като законопроект на този закон. В България законът се прилага до 13.III.1951г. Още в началото си този институт е имал както много привърженици, така и много противници, между които е съществувала ожесточена борба. Постепенно условното осъждане е възприето в почти всички законодателства.

Българският съдия от ВС Илия Байчев¹, който е автор на множество публикации във връзка с института на условното осъждане, определя термина “условно осъждане” като неточен. Според него той не отразява действителното съдържание на този институт. Условно не е осъждането, което изразено в произнесената присъда е безусловно, а самото наказание. Същността на института се заключава не в условното осъждане, а в условното наказание, т.е. в безусловно осъждане с присъждане на условно наказание.

Наказанието от правно гледище винаги е свързано с извършването от вменяемо лице на конкретно престъпление. То е правна последица на това

¹ И.Байчев - “За условното осъждане” Гл. VIII. Респ. Чл.48и 49 от НК. Сп.”Социалистическо право”- 1959г, No 3, с.5

престъпление. Без извършването на престъпление, не може да се налага наказание. Двете основни задачи на наказанието са принуждаването и възпитаването. Не винаги обаче е необходимо да се приведе присъдата в изпълнение. Понякога за поправянето на подсъдимия е достатъчно привличането му под отговорност и осъждането му. При случайните престъпления, както и при тези при които се предвиждат по леки наказания, достатъчно е да се даде един изпитателен срок в който подсъдимият да има възможност да се поправи и да осъзнае противоправността на извършеното от него деяние.

За прилагане на условното осъждане е необходимо наличието на някои предпоставки.

На първо място на подсъдимия трябва да е наложено наказание лишаване от свобода до три години. Вън от приложното поле на този текст остават само най-тежките престъпления. Законодателя се е погрижил чрез възможността която дава института на условното осъждане, а именно подлагане на подсъдимия на един изпитателен срок, в който той да бъде наблюдаван, да не бъде допускано извършителите на тежки, умишлени престъпления да се възползват. Изпълнението на самото наказание се оказва безцелно единствено когато деянието е случайно, когато е извършено от непълнолетни или изобщо когато деянието е с незначителна опасност за обществото. В такива случаи изпитателният срок, в който да се даде шанс на извършилия неправомерното деяние да се поправи е по-добрия вариант.

Втората предпоставка за налагане на условното осъждане е, лицето да не е осъждано на лишаване от свобода или на по-тежко наказание за престъпление от общ характер. Миналите осъждания за престъпления от частен характер не могат да бъдат пречка. Това се отнася както за условните, така и за безусловните присъди за деяния от частен характер. Обществената опасност за престъпленията от частен характер е много по-малка от обществената опасност за престъпленията от общ характер, за това законодателят е приел, че те не съставляват пречка за прилагане на условното осъждане.

Третата предпоставка е да има констатации на съда, основани на данните по делото, че за поправянето на подсъдимия не е наложително той да изтърпи определеното му наказание. За да направи своите констатации относно поправянето на подсъдимия, съдът следва да се ръководи едновременно от данните за личността, целите и обстоятелствата довели до извършване на престъпното деяние.

Тази сравнително широка свобода, която е предоставена на съда, го задължава да се отнася много внимателно при определяне на мярката във всеки конкретен случай, както и при прилагане на условното осъждане, като проследява периодически резултатите, които се получават, не само по данните за развитието на престъпността въобще, но и по данните за по-нататъшното поведение на осъдените лица. Следва да бъде определен един подходящ по времетраене изпитателен срок, в който да бъде отложено изпълнението на наложеното наказание. Изпитателният срок се установява с оглед на характеристиката на осъдения, неговото поведение и мотивирането му срещу бъдещи противообществени прояви. Продължителността му може да бъде от три до пет години и се определя от съда с присъдата, но не може да надминава срока на наложеното наказание с повече от три години.

Какво представлява изпитателния срок? Това е едно отлагателно условие за изтърпяване на отложеното наказание, срок в който осъденият се изпитва дали действително трябва да търпи отложеното наказание. В този срок даден от съда, осъденият не трябва да извършва друго престъпление от общ характер, за което да е предвидено наказание "лишаване от свобода", или по-тежко наказание. В противен случай той изтърпява и отложеното наказание-задължително или по преценка на съда. През времето на изпитателния срок осъдения е длъжен да работи или да учи. За лицата, осъдени условно за престъпление което са извършили като непълнолетни, се налага изпитателен срок от една до три години. Минали осъждания по реабилитирана присъда не са пречка за приложението на условното осъждане. С реабилитацията се заличава осъждането и се отменят за в

бъдеще последиците, които законите свързват със самото осъждане.

Изтичането на изпитателният срок заличава осъждането с обратна сила.

Изпитателният срок при условно осъдените е най-важният период за създаване на необходимите задръжки, за преодоляване на отрицателните навици, за скъсване изобщо с престъпната дейност. Множество изследвания направени сред осъдените условно показват, че продължаването на престъпната дейност след изпитателния срок намалява значително.

Рецидивизмът в кръга на изследваните лица е почти двойно по-малък в извън изпитателния срок. За това е необходимо в периода на изпитанието да се работи активно с условно осъдените, да му се съдейства да преодолее по безболезнено и по-бързо кризисния период, свързан с извършване на престъплението, както и с процедурата по осъждането. Такава активност трябва да проявява преди всичко обществената среда, в която живее и работи условно осъдените, респективно обществените организации, към които се числи. Но наред с това контактите и работата с условно осъдените в периода на изпитателния срок трябва да представляват важна част от общата превантивна работа на органите на Министерството на вътрешните работи, прокуратурата и съда. Това особено се налага, като се има предвид големия брой на извършители на престъпления, които получават условни присъди.

Рецидивизмът между условно осъдените за корисни престъпления, за престъпления срещу личността и обществения ред е сравнително по-висок от средния процент в групата на условно осъдените за всички умишлени престъпления. Това е по-подчертано за извършителите на престъпления срещу личността. Твърде често те са резултат на по-ниската степен на съзнателност, на незачитане на човешката личност, пиянстване и пр., които причини по-трудни и за по-продължителен период от време се преодоляват. Налага се следователно да се обсъждат и съображенията, които засягат причините и мотива на престъплението, както и условията на извършването му, като се преценява целесъобразността на отлагане изтърпяването на наказанието. Изобщо необходимо е съдилищата да обсъждат внимателно

във всеки конкретен случай до каква степен условната присъда би могла да повлияе възпитаващо върху подсъдимия. В това отношение съдът трябва да стигне до категоричното убеждение, че подсъдимият ще се поправи и превъзпита, когато бъде поставен за определен срок сам да контролира поведението си.